Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto Lapin liiton ja Lapin ELY-keskuksen valmistelemaan Lapin ilmasto- ja energiastrategian luonnokseen

RakYmplk 28.08.2025 § 81
416/11.00.01/2025

Valmistelija ympäristötarkastaja, 040 636 0512

Lapin liitto ja Lapin ELY-keskus pyytävät lausuntoa Lapin ilmasto- ja energiastrategian luonnoksesta. Lapin toimijoita ja asukkaita pyydetään mukaan strategian viimeistelyyn antamalla lausunnot luonnosvaiheesta olevasta strategiasta. Lausuntoja voi jättää 13.6.-14.9.2024 aikavälillä. Asiakirjat ovat nähtävillä otakantaa.fi-palvelussa osoitteessa
https://www.otakantaa.fi/fi/hankkeet/1143/

Lapin liiton ja Lapin ELY-keskuksen valmisteleman uuden Lapin ilmasto- ja energiastrategian luonnos koostuu alueellisesta ilmastonmuutoksen hillintäsuunnitelmasta, ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmasta, energiastrategiasta sekä viestintä- ja osallisuussuunnitelmasta. Lisäksi suunnitelmia tarkastellaan läpileikkaavasti oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Strategia käsitellään maakuntahallituksessa syksyllä 2025.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto

Lapin ilmasto- ja energiastrategiassa on tunnistettu, että kunnilla on iso rooli ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Hillintäsuunnitelmassa todetaan myös tarve usean lappilaisen kunnan liittymisestä HINKU-verkostoon. Hillintäsuunnitelmassa ei kuitenkaan tuoda esille konkreettisia kannustimia tai toimenpiteitä, kuten tiedottamista, joiden avulla uusia kuntia liittyisi verkostoon. Kuntien resurssit ja työntekijöiden työtilanne ei useinkaan käytännössä mahdollista hillintätyöhön panostamista. Jotta suunnitelman mukaiset toimet kunnissa oikeasti toteutuvat kohtuullisessa ajassa, kunnat tarvitsevat tukea, koulutusta ja neuvontaa. Muuten kunnissa ei välttämättä ole osaamista ja tietotaitoa neuvoa asioissa kuntalaisia tai tuoda hillitsemistoimenpiteitä kunnan omaan arkeen. Kuten ilmastoviestintä-suunnitelmassakin todetaan, kuntia on tuettava ilmastoviestinnässä. Hillintäsuunnitelmassa esitetyt rahoitusinstrumentit maakuntaliitolta kunnille on myös kannatettava ja tärkeä toimenpide. Maakuntaliitto voisi esimerkiksi palkata työntekijän nimenomaan kuntien ilmastotyön tueksi, jolloin tukea, koulutusta ja neuvontaa olisi saatavilla tarpeeksi ja tasapuolisesti jokaiseen Lapin kuntaan. Työntekijä toimisi myös yhteyshenkilönä eri kuntien välissä. Valtakunnallinen tai vähintäänkin maakunnallinen neuvonta tai muut kannustimet edistäisi kuntien ja kuntalaisten välistä tasa-arvoa. Eriarvoisuuden lisääntyminen on riskinä, jos toimenpiteiden toteuttaminen jätetään yksittäisten kuntien varaan.

Maakuntaliiton suoraan kuntiin kohdistuva työpanos edistäisi myös sopeutumissuunnitelmassa todettua tarvetta tunnistaa ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit ja haavoittuvuudet kunnissa ja sen jälkeen suunnitella sopeutumisen toimenpiteitä. Sopeutumisen toimenpiteet ovat kunta- ja muuten tapauskohtaisia. Silti monissa kunnissa käsitellään myös samoja kysymyksiä sopeutumiseen liittyen. Näihin kaikille yhteisiin kysymyksiin maakuntaliitto voisi tarjota koordinaatioapua, tukea ja koulutusta sekä päättäjille että kuntien henkilöstölle. Ilmastotiedon jakaminen kuntiin on joka tapauksessa suunniteltava siten, ettei se kuormita kuntien työntekijöitä, vaan antaa valmiita työkaluja tai osittain jopa valmiita ratkaisuja kuntien arkiseen työhön.

Hillintäsuunnitelmassa todetaan kunnilla olevan merkittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa asukkaiden kulutustottumuksiin. Kuntien mahdollisuudet kulutustottumuksiin vaikuttamiseen luodaan valtakunnan tasolla, kuten lainsäädännöllä ja valtakunnallisella ohjauksella, kuten ravitsemussuosituksilla. Tällöin kuntalaiset eivät ajaudu eriarvoiseen asemaan ja vaikuttavuus on suurempaa.

Ilmastonmuutoksen hillintäsuunnitelmassa on ristiriitaista strategian pyrkimys luontopositiivisuuteen, kun jo samassa kappaleessa todetaan, *että strategian päästövähennystoimia valitessa arvioidaan myös niiden vaikutuksia luontoon ja pyritään valitsemaan toimet, joiden luontovaikutus on neutraali tai positiivinen tai vähintäänkin DNSH-periaatteen eli Ei merkittävää haittaa – periaatteen mukainen.* Suunnitelmassa tulee tuoda selkeämmin esille ilmastotyön yhtenä yleistavoitteena olevan ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Ekologiseen kompensaatioon kannustaminen myös pienemmissä kohteissa (ei vain isoissa, luontoon merkittävästi negatiivisesti vaikuttavissa kohteissa) olisi tarpeellista luonnon näkökulmasta.

Asukaskohtaisia päästöjä vertailtaessa muuhun Suomeen tulee tuoda esille, että Lapissa on edelleen pidempi ja kylmempi talvikausi, mikä vaatii enemmän rakennusten lämmittämistä ja kasvattaa siten asutusten päästöjä.

Perinteinen maatalous on monissa Lapin kunnissa kutistunut hyvin vähäiseksi. Siksi olisi olennaista, että taulukoissa ja muutenkin koko suunnitelmassa puhuttaisiin ”Maa-ja porotaloudesta”, mikä kuvaa päästösektoria täsmällisemmin ja koskee laajemmin koko maakuntaa.

Hillintäsuunnitelmassa tuodaan esille sähköautoilun kasvattamisen tarve. Pitäisikö suunnitelmassa katsoa vahvemmin ajallisesti pidemmälle ja tuoda enemmän esille esimerkiksi vetyä tai muita tulevaisuuden polttoaineita? Sähköautoilu on joka tapauksessa kasvamassa tällä hetkellä ja siihen tukeutuminen suunnitelmassa vaikuttaa lyhytnäköiseltä tulevaisuuden hahmottamiselta. Vety huomioidaan hillintäsuunnitelmassa tällä hetkellä lähinnä raskaan liikenteen osalta sekä lisäksi Energiastrategiassa yleisellä tasolla. Kevyen liikenteen edistämisessä olisi kaavoituksen lisäksi hyvä tuoda esille myös kevyttä liikennettä tukevien palveluiden parantamisen tarve, kuten pyörävuokraamojen ja –korjaamojen tukeminen, esimerkiksi tilasuunnittelulla. Henkilöautomatkojen vähentämisessä yksi ratkaisu saattaisi olla palveluiden nostaminen pyörien päälle ja tuominen lähemmäs kaukana asuvia kuntalaisia. Suunnittelun arvoista voisi olla esimerkiksi nykyäänkin vahvan kirjastoautoverkoston hyödyntäminen myös muiden palveluiden tuomisessa kyliin. Sopeutumissuunnitelmassa huomioidaan yllättävän vähän ilmastonmuutoksen aiheuttamat tulvat. Lapissa monilla jokiseuduilla tien katkeaminen tulvavesien noustessa sillalle aiheuttaisi kymmenien, ellei jopa satojen kilometrien lisämatkan kuntalaisten arkiseen liikkumiseen, kuten koulu- ja työmatkoihin.

Lapin ilmasto- ja energiastrategiassa seuranta keskittyy päästöihin numeroina. Lisäksi seurannassa tulee tarkastella ilmastonmuutosta vähentävien toimien pitkäaikaisvaikutuksia ja pysyvyyttä. Suunnitelmassa esitetään sopeutumissuunnittelun indikaattoreiden kehittämistä maakuntien välisenä yhteishankkeena. Tähän kannatettavaan ajatukseen voisi yhdistää lisäksi korkeakoulujen tutkimustyön. Myös yleisesti sopeutumisen suunnitteluun tarvitaan yhteistyötä. Lappilaiset oppilaitokset voisivat toteuttaa eri mittaisia erilaisille kohderyhmille suunnattuja ilmastonmuutokseen sopeutumisen kursseja niin kuntalaisille, viranomaisille kuin yritystoimijoillekin. Aiheesta voisi suunnitella myös asiantuntijan ammattitutkinnon. Toiminnanharjoittajat tuntevat toimialansa, kun taas

oppilaitoksilta ja viranomaisilta saadaan tietoa ilmastonmuutoksesta ja sen vaikutuksista. Näin sopeutumisesta tulisi tapauskohtaista, pitkäkestoista ja joustavaa. Resurssien käyttö tapauskohtaiseen todellista sopeutumista tuovaan neuvontaan ja ohjeistukseen sekä toimenpiteisiin on järkevämpää kuin toteuttaa paljon yleisluontoista yleistävää tietoa, joka ei kohdistu riittävästi paikallisiin oloihin. Sopeutumistyön tavoitteiden saavuttaminen vaatii vastuutahoa, joka muistuttaa, kannustaa, tarvittaessa vaatiikin muita toimijoita edistämään sopeutumisen toimenpiteitä. On siis valitettavaa, ettei koordinaatiotahoa alueelliseen sopeutumistyöhön ole olemassa, kuten sopeutumissuunnitelmassa on huomioitu. Ilmastonmuutoksen hillintäsuunnitelmassa on hyvin eritelty tarvittavat tukitoimenpiteet tavoitteiden toteutumiselle. Toimenpiteitä on tunnistettu ja suunniteltu monille eri tahoille ja toimijoille. Riskinä on, että toimenpiteet jäävät vain suunnitelman sivuille ilman riittävää, konkreettista ja organisoitua jalkauttamistyötä eri organisaatioiden keskuuteen.

Kittilän kunnan rakennus- ja ympäristölautakunta katsoo, että Lapin ilmasto- ja energiastrategia on laaja, hyvin valmisteltu kokonaisuus. Strategian pohjalta on hyvä jatkaa työtä Lapin tulevaisuuden hyväksi.

Esittelijä — Ympäristösihteeri Anttila Noora

Päätösehdotus — Esitän, että lautakunta hyväksyy lausunnon.

Päätös — Lausunto hyväksyttiin seuraavalla lisäyksellä että,
strategiassa tulee ottaa huomioon lapinkylien alueella asuvat metsäsaamelaiset sekä heidän elinkeinonsa ja kulttuurinsa.